

Πατρίδα μου, μικρή λησμονημένη!

[Οικουμενικό Πατριαρχείο](#) / [Μητροπόλεις Οικουμενικού Θρόνου](#)

• Του Σεβ. Μητροπολίτου Σουηδίας κ. Κλεόπα

Η Ελλάδα, εντός και εκτός συνόρων, γιορτάζει μια ξεχωριστή διπλή εορτή. Η 25η Μαρτίου 1821 είναι ταυτόχρονα η ημέρα του Ευαγγελισμού της Κυρίας Θεοτόκου και η επέτειος της Εθνικής μας Παλιγγενεσίας.

Η συνείδηση του Γένους συνδύασε από νωρίς τις δύο γιορτές, την αναγγελία της ενσάρκωσης του Θεού Λόγου και την αναγγελία της εθνικής μας ελευθερίας.

Η σημερινή επέτειος είναι αφορμή χαράς και ταυτόχρονα περισυλλογής, κατά πόσο μιμούμαστε τους ήρωες/αγίους που τιμά η μέρα; Είμαστε, άραγε, άξιοι συνεχιστές της κληρονομιάς των προγόνων μας;

Ο άγιος Γρηγόριος ο Παλαμάς γράφει ότι η ανθρώπινη φύση έγινε ομόθεος, ώστε μέσω αυτής να μας δοθεί η επιστροφή στο αρχέγονο κάλλος. Ο λόγος αυτός

δείχνει πως η ενσάρκωση του Χριστού δεν είναι απλή ιστορική στιγμή, αλλά αποκατάσταση της πεπτωκυίας φύσης μας.

Ο άγιος Ιωάννης ο Χρυσόστομος, σε ομιλία του στον Ευαγγελισμό, εξηγεί ότι «ένας άγγελος συνομιλεί με την Παρθένο, για να μην ξαναμιλήσει ο διάβολος».

Ο αρχάγγελος Γαβριήλ στάλθηκε για να αποκαλύψει «την παγκόσμια σωτηρία των ανθρώπων» και η Παναγία να γίνει η γέφυρα μεταξύ Θεού και ανθρώπων, η «νέα Εύα», χάρη στην οποία ο «Νέος Αδάμ», ο Χριστός, γεννιέται και δημιουργείται «μια νέα ανθρωπότητα».

Ο άγιος Αθανάσιος διδάσκει ότι ο Θεός έγινε άνθρωπος, για να γίνουμε όλοι εμείς θεοί κατά χάριν, η δε Παρθένος Μαρία, με το ταπεινό «γέννοιτό μοι», συνεργεί στο σχέδιο του Θεού.

Οι αγωνιστές του 1821 είδαν τον αγώνα τους ως συνέχεια της πίστης και της εθνικής συνείδησης. Η επανάσταση ξεσπά υπό το σύνθημα «ἐλευθερία ἢ θάνατος», αλλά και «για του Χριστού την Πίστη την Αγία και της Πατρίδος την Ελευθερία».

Η Εκκλησία κράτησε ζωντανή τη γλώσσα και τη μνήμη στη διάρκεια της Τουρκοκρατίας και, όπως τονίζει ο Νικόλαος Υψηλάντης, η Επανάσταση συσχετίστηκε με τον Ευαγγελισμό, διότι εκείνη η ημέρα θεωρήθηκε ως «η αναγγελία της εθνικής μας απολύτρωσης».

Οι Έλληνες ποιητές ύμνησαν την ελευθερία με στίχους που έγιναν εθνικά σύμβολα. Ο Διονύσιος Σολωμός γράφει στον «Ύμνο εις την Ελευθερίαν»: «Απ' τα κόκκαλα βγαλμένη των Ελλήνων τα ιερά». Η ελευθερία γεννιέται από τις θυσίες των προγόνων.

Στο ίδιο πνεύμα, ο Ανδρέας Κάλβος προειδοποιεί ότι η ελευθερία απαιτεί αρετή, ανδρεία και αυτοθυσία.

Ο Κωστής Παλαμάς, στον ύμνο «Η Νίκη», αντικρίζει την Ελλάδα ως ιερή γη και βλέπει μπροστά του τη Νίκη με το στεφάνι της ελευθερίας.

Από την άλλη, στους «Ελεύθερους Πολιορκημένους», ο Σολωμός αποτυπώνει την τραγικότητα των πολιορκημένων στο Μεσολόγγι. Οι πολιορκημένοι θυσιάζουν τη ζωή τους για να μείνουν ελεύθεροι.

Οι Έλληνες ποιητές κάθε εποχής συνέδεσαν την εθνική ελευθερία με τη θρησκευτική παράδοση. Ο Μιχαήλ Μητσάκης και ο Μίλτος Σαχτούρης έγραψαν συλλογές, με τίτλο «Η Λησμονημένη», προαναγγέλλοντας ότι η ιστορική μνήμη κινδυνεύει να σβήσει.

Ο Νίκος Γκάτσος και ο Μάνος Χατζιδάκις συνέθεσαν τον «Τσάμικο», όπου η Παναγία παρακαλεί τον Θεό, να βλέπει τους Έλληνες «πόση σκλαβιά πλακώνει» και, με την ευλογία της, ο Παλαιών Πατρών Γερμανός υψώνει το Λάβαρο της Επανάστασης. Το τραγούδι συνοψίζει τη σύνδεση του Ευαγγελισμού με την επανάσταση.

Ο Μάνος Χατζιδάκις, συνθέτης αλλά και ποιητής, δημιούργησε το 1973-1974 το έργο «Η εποχή της Μελισσάνθης», ένα αυτοβιογραφικό μουσικό θεατρικό έργο που αναστοχάζεται την περίοδο της Κατοχής και της απελευθέρωσης. Στο τέλος του κύκλου, περιλαμβάνεται το ποίημα/τραγούδι «Η λησμονημένη».

Ο ίδιος σημειώνει ότι η μελοποιία αφορά μια ελευθέρωση «που έφερε μέσα της δεύτερο οδυνηρό ξεριζωμό: τη βία, την προδοσία και την χωρίς μέτρο παραχωρημένη ελευθερία», γι' αυτό και γράφει τον στίχο: «Σου σπάσανε τα κόκκαλα τ' ασθενικά παιδιά μας», ως αναστροφή του Σολωμικού: «Απ' τα κόκκαλα βγαλμένη των Ελλήνων τα ιερά».

Η «μικρή λησμονημένη» είναι η Ελλάδα, με τα ιδανικά της ελευθερίας και της δικαιοσύνης που κάποτε δοξάστηκαν, αλλά γρήγορα ξεχάστηκαν.

«Σηκώθηκεν ο άνεμος και σκίζει τα πανιά μας,
πέφτει η βροχή και μούσκεψε τα πιο κρυφά όνειρά μας,
μα εσύ μικρή τρελή και παραπονεμένη
το 'λεγες πως θα γίνουν μικρή λησμονημένη.
Σε πάτησαν τα πόδια μας,
σε μάτωσεν η βιά μας,
σου σπάσανε τα κόκκαλα τ' ασθενικά παιδιά μας,
κι όταν ξερή κι αναίσθητη σε πέταξαν στο χώμα
ποιος τάχα σε θυμήθηκε έτσι θλιμμένη μικρή λησμονημένη;»

Στην πρώτη στροφή, ο ποιητής μιλά για ανεμοθύελλες και βροχή που καταστρέφουν τα όνειρα. Η λησμονημένη, όμως, εξακολουθεί να ελπίζει, μέσα στη θύελλα.

Στη δεύτερη στροφή, ο ποιητής γίνεται καταγγελτικός. Εμείς οι ίδιοι πατήσαμε και πληγώσαμε τη μικρή λησμονημένη. Τα «ασθενικά παιδιά μας» έσπασαν τα κόκκαλά της. Εδώ αναστρέφεται ο Σολωμικός στίχος.

Αντί ν' αναστηθούμε «απ' τα κόκκαλα των Ελλήνων τα ιερά», τα παιδιά μας σπάνε τα κόκκαλα της Ελλάδος. Η λησμονημένη πετιέται στο χώμα σαν άψυχο σώμα· κανείς δεν τη θυμάται.

Ο Χατζιδάκις υπονοεί ότι η ελευθερία που αποκτήθηκε με αγώνες, σπαταλήθηκε σε εμφύλιες διχόνοιες και βία. Η «μικρή λησμονημένη» είναι τα ιδανικά που ξεχάστηκαν μέσα σε πολέμους, διχασμούς κι ιδιοτέλεια.

Κάποιοι οικειοποιήθηκαν και πρόδωσαν το όραμα. Η αντιστροφή του Σολωμικού στίχου είναι κραυγή. Αντί ν' αντλήσουμε δύναμη από τα κόκκαλα των ηρώων, μήπως θρυμματίσαμε εμείς οι ίδιοι την κληρονομιά μας;

Η ερμηνεία αυτή συνδυάζει την ποιητική ευαισθησία με την ιστορική κριτική. Η «λησμονημένη» καλεί όλους μας να αναζητήσουμε τη χαμένη ενότητα.

Το ερώτημα σήμερα είναι, αν η νεοελληνική μας συνείδηση συνοψίζεται στην έξαρση του στίχου «Απ' τα κόκκαλα βγαλμένη» ή στη θλιβερή διαπίστωση της μικρής λησμονημένης, ότι «σου σπάσανε τα κόκκαλα τ' ασθενικά παιδιά μας»;

Η αναφορά αυτή μας καλεί να εξετάσουμε, αν πράγματι ζούμε αντάξια της ελευθερίας και της πίστης μας.

Ο εορτασμός της 25ης Μαρτίου δείχνει ότι η Ορθοδοξία και ο Ελληνισμός συμπορεύονται. Οι Πατέρες της Εκκλησίας τονίζουν ότι η αληθινή ελευθερία είναι πρώτα εσωτερική· είναι η απελευθέρωση από το «εγώ» και την αμαρτία.

Οι ήρωες του '21 έζησαν την ελευθερία ως εσωτερική απολύτρωση· στη θέση του εγώ, κυρίαρχος ήταν ο Θεός και οι άλλοι. Ο ηρωισμός είναι θυσία για μια πνευματική ιδέα που συναρπάζει και μεταμορφώνει.

Αυτό σημαίνει ότι δεν μπορούμε να μιλάμε για πατρίδα και ελευθερία χωρίς να καλλιεργούμε αρετές όπως η ενότητα, η ομοψυχία και η θυσία.

Η Ορθόδοξη Παράδοση βλέπει την ιστορία μέσα στο σχέδιο της σωτηρίας, γι' αυτό

και οι θεοφόροι Πατέρες καλούν τους πιστούς να συνδέσουν την εθνική μνήμη με την πνευματική μνήμη, να θυμούνται τα θαύματα του Θεού και τα κατορθώματα των ηρώων.

Ας διατηρήσουμε, λοιπόν, ζωντανό το όραμα των ηρώων, ας καλλιεργούμε την αρετή και την τόλμη που απαιτεί η ελευθερία κι ας θυμόμαστε ότι η πατρίδα είναι καθημερινή μας ευθύνη.

Ζήτω η 25 Μαρτίου 1821!

Ζήτω το Έθνος!